

**LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO
13/2001 vp**

**Valtioneuvoston kirjelmä Euroopan yhteisöjen
komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin
ja Neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta
rikosoikeudellisin keinoin (ympäristörikosdi-
rektiivi)**

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 7 päivänä syyskuuta 2001 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän Euroopan yhteisöjen komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin (ympäristörikosdirektiivi) (U 52/2001 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla mää-

rännyt, että lakivaliokunnan on annettava asia-
ta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Lena Andersson, oikeusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Tuomas Aarnio, ympäristöministeriö.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Direktiiviehdotus

Direktiiviehdotuksen tarkoituksena on, että toimintaan, jolla rikotaan ympäristöä koskevaa yhteisön lainsäädäntöä ja niitä sääntöjä, jotka jäsenvaltiot ovat antaneet yhteisön lainsäädännön noudattamiseksi, olisi sovellettava tehokkaita, varoittavia ja oikeasuhtaisia seuraamuksia kansallisella tasolla koko yhteisön alueella. Saastuttavat toimet olisi katsottava rikoksiksi yhteisön alueella silloin, kun ne tehdään tahallaan tai törkeän tuottamuksellisesti ja niihin olisi sovellettava rikosoikeudellisia seuraamuksia. Käyttöön otettaisiin yhteisön ympäristönsuojelulainsäädäntöä koskevien rikosten tunnusmerkistöjä koskevat vähimmäisvaatimukset.

Tavoitteena on varmistaa yhteisön ympäristönsuojelulainsäädännön entistä tehokkaampi soveltaminen ottamalla käyttöön rikoksia koskevat vähimmäisedellytykset. Rikoksiksi olisi katsottava lueteltujen 51 yhteisöoikeudellisen säännöksen vastainen

- a) hiilivedyn, jäteöljyn ja jätevesilietteen päästö veteen,
- b) eri jätteiden saattaminen, päästäminen tai jättäminen ilmaan, maaperään tai veteen ja ongelmajätteen hävittäminen, käsittely, varastointi, kuljettaminen, vienti ja tuonti,
- c) jätteiden päästö maaperään tai veteen, myös kaatopaikkatoiminta,

d) suojeltujen luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien tai niiden osien hallussapito, vastaanotto, vahingoittaminen, tappaminen ja kaupankäynti,

e) suojellun elinympäristön merkittävä heikentäminen,

f) otsonikerrosta heikentävien aineiden kauppa,

g) sellaisen vaarallista toimintaa harjoittavan laitoksen käyttö, jossa varastoidaan tai käytetään vaarallisia aineita tai valmisteita.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU tehostaa ympäristönsuojelua koskevaa toimintaansa. Tarcasteltaessa yhteisön oikeuden ja kansallisen rikosoikeuden välistä suhdetta on vakiintuneesti katsottu, ettei EY:llä ole toimivaltaa antaa rikosoikeudellisia normeja I pilarin instrumentilla. Aineellisen rikoslainsäädännön ja rikosprosessuaalisten säännösten on katsottu kuuluvan jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Yhteisöoikeudellisiin I pilarin säädöksiin on sen sijaan voitu ottaa yleisluontoisia määräyksiä säädösten rikkomisesta määrättävistä seuraamuksista. Seuraamusten tulee olla tehokkaita, vakuuttavia ja suhteellisia. Pannessaan tällaista seuraamussäännöstä kansallisesti täytäntöön jäsenvaltiota sitoo niin sanottu assimilaatioperiaate. Sen mukaan yhteisöoikeuden rikkomisista säädettävien seuraamusten tulee olla aineellisilta ja menettelyllisiltä edellytyksiltään samankaltaisia kuin vastaavan kansallisen normin rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset. Tätä kautta jäsenvaltiolle voi epäsuorasti syntyä velvollisuus myös rikosoikeudellisen seuraamuksen säätämiseen yhteisöoikeuden vastaisesta teosta. Tähän voi johtaa myös lojaalisuusperiaate, jonka mukaan jäsenvaltioiden tulee edistää yhteisön tavoitteita. Yksityiskohtaisista, suoraan jäsenval-

tioita velvoittavista rikosoikeudellisista velvoitteista tulisi sen sijaan määrätä III pilarin mukaisessa hallitusten välisessä yhteistyössä.

Valtioneuvosto suhtautuu edellä mainituilla perusteilla kielteisesti siihen, että yhteisöoikeudellisella I pilarin direktiivillä velvoitettaisiin jäsenvaltio säätämään rikosoikeudellisia seuraamuksia ja myös velvoitettaisiin säätämään vakavissa tapauksissa vapausrangaistuksia. Jos rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevien velvoitteiden säätäminen direktiivillä nyt hyväksyttäisiin, tästä saattaisi muodostua ennakkotapaus. Ehdotuksen perustelujen mukaan käsiteltävänä olevan direktiivin lisäksi tulevaisuudessa yhteisön lainsäädännössä säädettäisiin kussakin säädöksessä, millaisista rikosoikeudellisista seuraamuksista on säädettävä. Tämä merkitsisi sitä, että perustamissopimuksia muuttamatta rikosoikeudellisten velvoitteiden säätäminen ympäristönsuojelun alalla siirtyisi III pilarin alaisesta, yksimielisyyttä edellyttävästä hallitusten välisestä yhteistyöstä yhteisöoikeuteen, jossa päätökset tehdään määränemmistöllä.

Vaikka valtioneuvosto suhtautuu kielteisesti ehdotuksen oikeusperustaan, se tukee siinä ehdotettujen ympäristönsuojelun tehostamista koskevien tavoitteiden toteuttamista. Nämä tavoitteet on jo osaksi saavutettu ympäristörikoksia koskevan puitepäätöksen alustavalla hyväksymisellä. Ehdotuksen jatkovalmistelussa on sovittu, että puitepäätöstä täydennettäisiin lisäämällä siihen eräät direktiiviehdotuksessa rangaistaviksi ehdotettavat tekotavat. Valtioneuvoston kannan mukaan sijoittamalla rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevat velvoitteet puitepäätökseen ja täydentämällä sitä soveltuvin osin välttyttäisiin toimivaltaa koskevilta ongelmilta, joiden vuoksi rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevien velvoitteiden ottaminen direktiiviin ei ole hyväksyttävissä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, ettei ehdotetun kaltaisia rikosoikeudellisia säännöksiä voi sijoittaa yhteisöoikeudellisiin I pilarin säädöksiin. Rikosoikeudellinen yhteistyö on jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi puitepäätöksin. Ehdotetut rikosoikeudelliset säännökset ovat lähtökohdiltaan ja sisällöltään sinänsä kannatettavia, jonka johdosta valiokunta puoltaa niiden sisällyttämistä ympäristönsuojelua rikosoikeudellisin keinoin koskevaan puitepäätökseen (U 16/1999 vp).

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU-asioiden valmistelun yhteydessä ministeriöt ovat riittävästi yhteydessä etu- ja kansalaisjärjestöihin riittävän laajan asiantuntemuksen turvaamiseksi ja kansalaismielipiteen huomioon ottamiseksi.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 13 päivänä syyskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r
vpj. Matti Vähänäkki /sd
jäs. Sulo Aittoniemi /alk
Jyri Häkämies /kok
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Annika Lapintie /vas
Paula Lehtomäki /kesk

Kari Myllyniemi /kesk
Kirsi Ojansuu /vihr
Veijo Puhjo /vas
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /kesk
Timo Seppälä /kok
Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.